

Školitelský posudek bakalářské práce kol. Magdalény Rysové K explikativním vztahům v češtině

Práce kol. Rysové vychází z potřeb běžícího projektu anotace mezivýpovědních významových vztahů v Pražském závislostním korpusu. Praxe ukazuje, že v celkové klasifikaci vztahů nebyly dostatečně jasně vymezeny a odlišeny vztahy příčiny a explikace, což vede k neshodě mezi jednotlivými anotátory. Úkolem kol. Rysové bylo analyzovat vztah explikace a pokusit se nalézt testy, jak jej jednoznačně odlišit od vztahu příčinného, pokud je to možné. Možným výsledkem práce bylo i eventuální zjištění, že se oba vztahy natolik překrývají, že je prakticky rozlišit nelze.

Autorka se zaměřila na vztahy vyjádřené spojovacími výrazy *totiž*, *vždyt'* a *přece* uvnitř souvětí. V práci nejprve analyzuje pojetí explikativních vztahů v českých odborných pracích, přičemž vychází z rozsáhlého seznamu literatury a přihlíží i k literatuře anglistické; na jejich základě jsou pak stanovena předběžná kritéria rozlišení obou vztahů. Tato kritéria autorka dále zpřesňuje a doplňuje při klasifikaci 902 souvětí z Pražského závislostního korpusu a Českého národního korpusu; pro ověření interpretací dvojznačných vět pracuje také s paralelními česko-anglickými texty z InterCorpu.

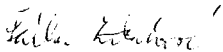
Explikaci a příčinu navrhuje kol. Rysová rozlišovat pomocí několika metod: srovnáním obsahu spojovaných výpovědí (typická je obsahová totožnost/podobnost u explikace, obsahová různost u kauzality; záleží také na pořadí výpovědí s obecnějším a konkrétnějším významem v souvětí), dále pomocí parafráze „uved' příklad/doklad toho, že...“ a „uved' příklad/doklad toho, proč...“. Vyvrací názor K. F. Svobody a Mluvnicka češtiny 3, že spojku *totiž* v explikativním významu nelze na rozdíl od kauzálního užití nahradit spojkou *protože*, a dokládá, že spojky *protože* lze užit v obou významech. Několik podskupin dokladů řazených tradičně k explikaci navrhuje autorka vyčlenit zvlášť a pojmut explikaci úžeji (to se týká např. rektifikace).

V řadě dokladů ukazuje, že pro rozlišení obou typů nelze použít hledisko formální – oba se realizují paratakticky i hypotakticky. Prosim autorku o zodpovězení otázky k tomuto tématu: nelze doklady, v nichž nacházíte hypotaktické vyjádření explikace (s. 30–31), interpretovat jako vztah mezi jmennou skupinou a větou, a tedy spíše jako vztah apoziční než hypotaktický?

Práce dochází k závěru, že v češtině existuje jisté jádro dokladů s čistě příčinným vztahem a jádro se vztahem čistě explikativním, avšak stále zbývá skupina dokladů dvojznačných a nezařaditelných ani pomocí předložených testů. Autorka v závěru práce předkládá stručný praktický návod pro anotátory, jak rozlišovat explikativní vztahy od příčinných; u dvojznačných souvětí navrhuje řadit je jednotně k příčinným, v zájmu mezianotátorské shody. Tento postup je dobře možným praktickým řešením: umožňuje získat anotaci jádra alespoň jedné z obou skupin, totiž striktněji vymezených explikačních vztahů.

Celkově lze podle výsledků práce kol. Rysové upravit anotační schéma mezivýpovědních vztahů. Autorka ve svém výzkumu bohatě splňuje nároky na bakalářskou práci: vychází ze skutečně rozsáhlého seznamu literatury, pracuje s dostatečně rozsáhlým a reprezentativním jazykovým materiálem, hodnotí dosavadní přístupy a navrhuje vlastní řešení, které dokáže zjednodušit a přizpůsobit pro zamýšlené praktické využití. Po formální a jazykové stránce je práce bezchybná. Doporučuji ji k obhajobě s ohodnocením výborně.

V Praze dne 5. 9. 2010

PhDr. Šárka Zikánová, Ph.D.